

Zand, Gertraude

**Lunenie jako slovenské snění: Ivan Kadlečík, Ludvík Vaculík
a česko-slovenské literární vztahy**

In: *Brněnská slovakistika a česko-slovenské vztahy*. Pospíšil, Ivo (editor). Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1998, pp. 142-153

ISBN 80-210-1742-2

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/133242>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

LUNENIE JAKO SLOVENSKÉ SNĚNÍ

Ivan Kadlečík, Ludvík Vaculík
a česko-slovenské literární vztahy

Gertraude Zand (Wien)

Slovenský literárny kalendár na rok 1994 představil mezi mnoha dalšími literárními osobnostmi publicistu a spisovatele Ivana Kadlečíka. Ve výše zmíněném medailonku čteme: „[...] první knihu esejí, črt a úvah [...] mu vydali roku 1974 v zahraničí. V zahraničí mu vyšli aj d'alšie knihy [...].“¹ Právě v souvislosti se jménem tohoto autora působí tato formulace zarážejícím dojmem: veškeré knihy, které vyšly před rokem 1989, byly nejprve vydány v Edici Petlice Ludvíka Vaculíka. Důvod pro tuto skutečnost lze vysvětlit dlouholetým přátelským vztahem a pracovními kontakty mezi oběma autory. Jejich počátky se datují druhou polovinou 60. let, tedy obdobím, kdy oba spisovatelé pracovali v předních literárních časopisech té doby.² Oba se veřejně angažovali ve prospěch reformního komunismu, oba byli nuceni po neúspěchu Pražského jara skoncovat se svým veřejným působením a byla jim zakázána publikační

¹ *Slovenský literárny kalendár 1994*, vyd. Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 1993, 13. týden, 21.–27. březen 1994. Celý text inkrimované pasáže zní takto: „V druhej polovici šesťdesiatych rokov spolupracoval ako literárny kritik a esejista prakticky so všetkými vtedajšími literárnymi a kultúrnymi časopismi. Z tejto svojej tvorby pripravil výber *Z reči v nížinách* (1971), ktorého vydanie však bolo zastavené. Z politických dôvodov nevyšiel ani jeho druhý zborník kritik a esejí *Reči z nížiny* (1973). A tak prvú knihu esejí, črt a úvah *Tváre a oslovenia* mu vydali roku 1974 v zahraničí. V zahraničí mu vyšli aj d'alšie knihy krátkych esejí a úvah *Rapsódie a miniatúry* (1981) a *Dvanásť* (1989), ktoré po novembri 1989 vyšli aj u nás.“ Jinak než uvádí autor Jaroslav Rezník, vyšly Kadlečíkovy *Reči z nížiny* 1973 v Edici Petlice, *Tváre a oslovenia* byly už jeho druhým knižním titulem.

² Kadlečík publikoval v časopisech *Pravda*, *Krok* a *Matičné čítanie*, Vaculík v *Literárných novinách*, v pozdějších *Literárných listech* a v *Listech*.

činnost. Právě tento společný osud svedl tyto autory v normalizačních letech dohromady.³

Jejich přátelství hrálo významnou úlohu v období společenské a umělecké izolace, kterou byl nucen Kadlečík pociťovat výrazně intenzivněji než Vaculík: jak je známo, ve slovenské části tehdejšího Československa byl odpor proti normalizaci výrazně slabší, a v Martině či v městečku Pukanec bylo nemyslitelné, aby se zde rozvinuly disidentské aktivity tak, jak k tomu postupně docházelo v Praze s typickými rysy velkoměsta. Kadlečík si stěžuje na podlézavou servilitu a na zbabělý kariérismus svých spoluobčanů: „Veľa príkladov mám na pokrytectvo, zbabelosť, egoizmus, servilnosť, karierizmus a vôbec na rozšírenú nestatočnosť rôzneho druhu. Výnimiek je málo, v tomto zmysle, zdá sa mi, je to u nás horšie ako kdekoľvek inde. [...] Túžim po normálnych slovách, lebo tie dnes znejú ako poézia.“⁴ Taktéž si stěžuje Kadlečík na svoji izolovanost: „U nás je mŕtvo a smiešne. A hlúpo. Dni idú, tvrdne chlieb, pribúda samoty.“⁵

Výběr z Vaculíkovy a Kadlečíkovy korespondence z let 1967 až 1989 byl po roce 1989 uveřejněn pod názvem *Poco rubato*.⁶ Zpočátku jsou zmiňovány aktuální události, jména a setkání s konkrétním udáním místa a času.⁷ Během roku 1973 dochází k zásadní změně, která je dána Vaculíkovými aktivitami v samizdatovém vydavatelství Edice Petlice a souvisí se zvyšujícím se

³ Vaculík se s Kadlečíkem seznámil osobně během delšího pobytu na Slovensku v roce 1969. Pro velkou vzdálenost mezi Prahou a Martinem, později mezi Prahou a městečkem Pukanec – kam se Kadlečík přestěhoval v letech 1976/77 – spočívalo jejich přátelství především v rozsáhlé korespondenci.

⁴ Ivan Kadlečík Ludvíku Vaculíkovi, bez data, 1972. In: *Poco rubato I*, s. 19.

⁵ Ivan Kadlečík Ludvíku Vaculíkovi, 31. 1. 1973. In: *Poco rubato II*, s. 29.

⁶ *Poco rubato*, vyd. Iva Kadlečíková. In: Slovenské pohľady, roč. 107, 1991, č. 6, s. 9–19 (*Poco rubato I*), roč. 107, 1991, č. 8, s. 29–39 (*Poco rubato II*), roč. 107, 1991, č. 10, s. 7–13 (*Poco rubato III*), roč. 107, 1991, č. 12, s. 90–100 (*Poco rubato IV*), roč. 108, 1992, č. 2, s. 49–57 (*Poco rubato V*), roč. 108, 1992, č. 4, s. 46–55 (*Poco rubato VI*), roč. 108, 1992, č. 6, s. 63–71 (*Poco rubato VII*), roč. 108, 1992, č. 8, s. 30–40 (*Poco rubato VIII*), roč. 108, 1992, č. 10, s. 131–138 (*Poco rubato IX*). Pod tímtož názvem vyšla korespondence knižně v nakladatelství Fragment v roce 1994.

⁷ Podle těchto údajů se konávala autorská čtení na začátku 70. let každou první neděli v měsíci u Ivana Klímy, každý první pátek v měsíci u Oty Filipa v Ostravě a později také pravidelně u Karola Sidona.

tlakem Státní bezpečnosti, který se ještě zintenzivnil po založení Charty 77.⁸ Díky možným problémům s cenzurou jsou nyní občasné konkrétní informace šifrovány⁹ a zmiňovány jako by mimoděk mezi zdánlivě nevýznamnými nebo důvěrnými sděleními.¹⁰ Pisatelé si byli cenzurních zásahů zřejmě vědomi, protože některé pasáže cílí přímo na adresu Státní bezpečnosti: „Že našeho Jana zas nevzali na školu, jsem Ti možná už oznámil. Že na protest proti tomu, a nedopadne-li to samo do příštího školního roku líp, něco vyvedu, to si domyslíš. Pomýšlím zas na nějaké interview spolu s oslovením generálního tajemníka OSN, aby už to, sakra, odsoudili jako apartheid.“¹¹ Společným oblíbeným tématem se stává práce na zahradě, ve které jak Kadlečík, tak Vaculík objevují symboliku zdravého růstu a síly aktivně se vzepřít.

Vaculíkovy a Kadlečíkovy vzájemné kontakty byly však důležité též v oblasti literárního života tehdejšího Československa. Vaculík neustále motivoval Kadlečíka k psaní,¹² zval ho na literární čtení do Prahy¹³ a byl impulzem pro opětovné zahájení jeho recenzentské činnosti: „[...] až pošleš případně další články, opišeme je a vypravíme mezi postižené autory samostatný sešitek. Myslím, že to všichni uvítají, potřebují mít ohlas 'jako koza drbání' [...]. Potom to sebrané dáme dalším čtenářům, z nichž někteří (Karfík, Jungmann) jsou už teď vzrušeni, že kdosi píše recenze.“¹⁴ Čeští spisovatelé působící v okruhu samizdatové literatury byli díky Kadlečíkovi opět konfrontováni s výsledky

8 Vaculík patřil k zakládajícím členům a prvním signatářům Charty 77, zatímco Kadlečík Chartu 77 nikdy nepodepsal.

9 Například nazýval Ivan Kadlečík Otu Filipa „kamarátom z Ostravy“. Ivan Kadlečík Ludvíku Vaculíkovi, 20. 5. 1974. In: *Poco rubato IV*, s. 94.

10 Charakter dopisů je čím dále osobnější: na začátku se Kadlečík a Vaculík oslovovali neutrální floskulí „vážený pane“, potom si říkali „kamarád a kamarát“, „přítel a priateľ“ a nakonec „brácha a bračok“.

11 Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečíkovi, 14. 6. 1974. In: *Poco rubato IV*, s. 98.

12 V roce 1969 ho varoval: „Mám o Vás obavy, musíte to pak vydržet morálně a neupadnout jen do pití. A když budete i pít, aspoň při tom pište!“ Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečíkovi (citovaná výzva se vztahuje též na Pavla Hruže), 21. 5. 1969. In: *Poco rubato I*, s. 14.

13 Poprvé se Kadlečík takové akce zúčastnil v roce 1973 u Ivana Klímy.

14 Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečíkovi, 14. 3. 1973. In: *Poco rubato II*, s. 30/31.

profesionální literární kritiky, a tudíž reagovali jednoznačně pozitivně.¹⁵ Pro Kadlečika znamenala tato skutečnost též nové publikační možnosti: jeho recenze byly roku 1973 uveřejněny pod názvem *Reči z nížiny* jako první svazek Edice Petlice z oblasti literární kritiky, roku 1974 byly vydány kritické medailonky a eseje pod názvem *Tváre a oslovenia*.

Tímto se v 70. letech stal Slovák a slovakista Kadlečík nejvýznamnějším a téměř jediným recenzentem české samizdatové literatury. Už v roce 1974 propagoval proto kritické sympóziu, které by prospělo literární kritice jako takové: „Už sme sa zhodli na tom, že literatúra bez kritiky nemôže byť, a to, čo robím ja, nestačí: treba viac hlasov, viac pohľadov, recenzie, ale aj širšie syntézy a porovnania; už je čas takto to zachytiť, lebo sú to už nejaké roky, kvalita a kvantita.“¹⁶ Teprve v 80. letech se však vytvořila literární kritika jako samostatné křídlo samizdatové kultury.¹⁷ Kadlečík byl taktéž jediným slovenským literárním kritikem, který byl vydáván v samizdatových publikacích.¹⁸

-
- 15 Ota Filip poslal Ivanu Kadlečíkovi děkovný dopis: „Moc mne potěšilo, když mi Ludvík sdělil, co s rukopisem hodláte dělat. Myslím, že tohle nám moc a moc scházelo! Děkuji Vám za Vaši práci.“ Ota Filip Ivanu Kadlečíkovi, 5. 5. 1973. In: *Poco rubato II*, s. 34. Svému recenzentovi rovněž děkuje i Václav Havel: „[...] děkuji Vám za doslov k mým aktovkám. Moc se mi líbil a řeklo mi to o těch hrách leccos, co jsem si neuvědomoval. A tak to má být!“ Václav Havel Ivanu Kadlečíkovi, 18. 2. 1975. In: *Poco rubato V*, s. 57. Čeští spisovatelé v okruhu Edice Petlice (Ota Filip, Jiří Gruša, Václav Havel, Petr Kabeš, Ivan Klíma, Pavel Kohout, Jiří Kratochvíl, Sergej Machonin, Karol Sidon, Jan Trefulka, Milan Uhde a mnozí další) měli pochopitelně velký zájem o kritické studie Ivana Kadlečika. Výjimečný zájem pozoruje též Vaculík: „Musím Ti říct, že po Tvé knížce je tu poptávka [...]“ Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečíkovi, 28. 12. 1974. In: *Poco rubato V*, s. 55.
- 16 Ivan Kadlečík Ludvíku Vaculíkovi, 22. 1. 1974. In: *Poco rubato III*, s. 13.
- 17 Roku 1981 začal vycházet Kritický sborník, který redigoval zpočátku Josef Vohryzek, od roku 1985 Jan Lopatka. V 80. letech vyšlo několik samostatných literárně kritických svazků jako jsou *Předpoklady tvorby* Jana Lopatky 1983, *Cesty a rozcestí* Milana Jungmanna 1986 nebo *Hledání ztracené generace* Heleny Koskové 1987. Převážná část kritických spisů vycházela ovšem i nadále v různých časopisech.
- 18 Samizdatová činnost začala na Slovensku až v první polovině 80. let. Významnými časopisy slovenského samizdatu byly Kontakt 1981–1985, Fragment od roku 1987 a knižní řada Fragment K. Před vznikem těchto edic vycházela díla slovenských autorů převážně v českém samizdatu. Edi-

V určitém slova smyslu odrážejí Vaculíkovy a Kadlečikovy vzájemné kontakty vztahy mezi Čechy a Slováky: Ludvík Vaculík na sebe – alespoň zpočátku – vzal roli otcovského přítele a uděloval své dobře míněné rady nejen v oblasti soukromého života: „A dej si udělat, sakra, zuby. Budeš mít větší autoritu.“¹⁹ Škála jeho návodů a rad je nesmírně bohatá – počínaje návrhy vztahujícími se k opisování rukopisů pro Edici Petlice²⁰ až po právnícké rady, jak se chovat v případě konfrontace se Státní bezpečností: „Samozřejmě nemají práva ptát se na Tvoje recenze. Je to věc mezi Tebou a mnou, mezi Tebou a Hrabalem, Tebou a [...]“²¹

Vaculík se na o dvanáct let mladšího Kadlečika snaží působit svými podněty a přebírá též úlohu jakéhosi korektivu – je třeba zdůraznit, že vzájemné domlouvání a kontrola byly za daných okolností nesmírně důležité: „Myslím, že tadys trochu pozapomněl, že nepíšeš pro noviny, kdy účelem článku je takovou informaci podat a čtenáře nějak podnítit, aby se o knihu zajímal. Píšeš pro lidi, kteří její obsah všichni znají a čekají, co na ni povíš, co si o autoru myslíš, co nám všem nějak objevíš nebo pomůžeš objevit, či že za nás přesněji formuluješ dojem, který jsme jenom kdesi v pozadí měli.“²² Především prosí Vaculík své-

ce Petlice připravila kolem 15 titulů, například *Zmlčanievanie* Jána Juračky s doslovem Ivana Kadlečika 1975, *Zvuky ticha* Pavla Hruza 1976 a texty Milana Šimečky i Miroslava Kusého.

19 Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečikovi, 10. 4. 1974. In: *Poco rubato IV*, s. 91.

20 Kadlečik opisoval pro Edici Petlici nejen své vlastní knihy – jako odměnu dostával ‘naturálie’, to jest různé svazky Edice Petlice: „Knížku, teda jej odpisovanie, si zariadim sám a potom pošlem; honorár by som si vybral v naturáliách, aby ste zbytočne neobťažovali poštu. Rád by som mal na tom čo najlepšiu väzbu a aspoň 2–3 exempláre: To všetko by sa mohlo refundovať z honorára za prepis.“ Ivan Kadlečik Ludvíku Vaculíkovi, 13. 1. 1975. In: *Poco rubato V*, s. 55/56. Nejednou byla Kadlečikova práce pro Edici Petlice předmětem Vaculíkovy kritiky: „A v té zlosti jsem si řekl, jak já k tomu přijdu, abych každého do všeho musel strkat, abych Ti až z Prahy musel říkat, aby sis vyčistil na psacím stroji písmenka, protože obloučky a kolečka jsou slité – udělá se to snadno kartáčkem na zuby, starým či novým, Tvým či manželčiným, jestli jsi tak sprostý.“ Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečikovi, 15. 4. 1975. In: *Poco rubato VI*, s. 50.

21 Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečikovi, 3. 10. 1973. In: *Poco rubato III*, s. 8.

22 Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečikovi, 2. 5. 1973. In: *Poco rubato II*, s. 33. Podobným způsobem pokračuje: „Při vážných úmyslech věnovat se české li-

ho přítele o to, aby vystupoval jako recenzent i v tak výjimečné situaci upřímně a aby byl neoblomným kritikem: „Měl jsem trochu podezření, že nechceš být aloyální. Nebylo by to správné, kdybys bral na něco ohled jen proto, že jsme v mimořádné situaci.“²³ Kadlečík se takovému obvinění bránil: „A predsa existuje aj kritika sympatie, opierajúca sa o pokoru a úctu k statočnému človekovmu dielu. Tomu sa neubránime.“²⁴

Osobní přátelství a vydavatelská a literárněkritická spolupráce Kadlečíka a Vaculíka jsou významnou konstantou v historii česko-slovenských vztahů 70. a 80. let. Též v oblasti literární tvorby lze sledovat určité společné rysy. Sdílí společnou zálibu v žánru fejetonu, který se zhruba od roku 1975 těšil v samizdatové literatuře velké oblibě,²⁵ protože mohl spontánně a ostrovtipně reagovat na aktuální témata – jak z oblasti disidentských uskupení, tak z oblasti soukromé. Mezi jinými se Vaculíkova fejetonistického kroužku účastnil též Ivan Kadlečík; zase ho motivoval Vaculík: „Napiš fejeton! Však vidíš, co napsal Juraj, Ty to dovedeš snad i líp!“²⁶ Tím začal Kadlečík poprvé uskutečňovat své vlastní literární ambice, které naznačil ve svém dopi-

teratuře měl by kterýkoli kritik sledovat to, co vychází, jako co nevychází, uvažovat o tom v celku a v kontrastech, v souvislostech či v přetržitosti, protože je to jedna doba, jedna generace, jedno vědomí, jen různé jeho výrazy – asi mi rozumíš.“ Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečíkovi, 12. 6. 1973. In: *Poco rubato II*, s. 36.

23 Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečíkovi, 14. 3. 1973. In: *Poco rubato II*, s. 31.

24 Ivan Kadlečík Ludvíku Vaculíkovi, 26. 3. 1973 a 9. 4. 1973. In: *Poco rubato II*, s. 33.

25 Edice Petlice vydala několik samostatných svazků fejetonů, například v roce 1975 *Čáru na zdi*.

26 Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečíkovi, 15. 4. 1975. In: *Poco rubato VI*, s. 50. Vaculík obvykle komentoval Kadlečíkovy fejetony asi takto: „Tvůj fejeton je totiž, Ivane, opravdu fejeton mého srdce a vkusu, je to pěkné, pravdivé, výmluvné velice, jinotajné a prosté, všecko.“ Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečíkovi, 22. 4. 1975. In: *Poco rubato VI*, s. 51. „Tvůj fejeton předposlední se mi líbil, tento poslední [...] je sice trochu slabší myšlenkově, a tím vlastně lepší: Ty máš tak hluboké myšlenky totiž vždycky, že jsi z nich truchlivý (asi jako z nemoci), takže vlastně se jeví v průběhu doby Tvoje povaha zkresleně melancholičtější, nežli snad je. No a tento fejeton je trochu povrchnější, tím plynulejší, lehčí, hravější – ano, trochu humoru a zábavy musíš občas do toho vrazit!“ Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečíkovi, 1. 7. 1976. In: *Poco rubato VII*, s. 68.

su Vaculíkovi již v roce 1974. V téže roce odeslal Vaculíkovi svůj první literární esej o Johannu Sebastiánovi Bachovi a sklídl za něj značné uznání.²⁷

V oblasti literární se Vaculík a Kadlečík setkávají ve třech rovinách, které jsou sice do určité míry výsledkem společenské a politické situace, daleko více jsou však dány podobností povah a obdobným pohledem na svět. Tyto tři roviny bych označila jako za první: dominující autenticitu, za druhé: odkazy k osobě samotného autora, za třetí: kombinaci estetiky, etiky a metafyziky.

K první rovině: Kolem poloviny 70. let začíná Vaculík pochybovat o hodnotách 'umělé' literatury a hodnotí větší měrou 'autentická' svědectví o životě, jako například paměti *Křik koruny české* Václava Černého:²⁸ „Z toho, jak vypadá toto moje psaní, poznáš, že ztrácím vůbec cvik, ano, ano. Ted' se pokouším o nové vzepětí chuti do práce. Jestli to nedodělám v tomto roce, už nikdy. Věc není v tom, že by to, co napíšu, bylo špatné, nýbrž v tom, že nepíšu a že se mi psaní hnusí. Ztratil jsem ctižádost být mužem, jenž napsal. Jednám jen z musu, protože mi nic jiného nezbyvá než psát. [...] A došel jsem k tomu, že jenom člověk dostatečně sobecký, ješitný, umíněný, svárlivý, trucovitý + nějaká vlastnost, která by z předchozích udělala přece jen libější směs, může roky a roky sám odtrženě psát a psát, šklebit se, až to napíše. A takový je Václav Černý, jehož obšírný rukopis 'Křik koruny české' – paměti o odboji 1938–1945, jsem před čtrnácti dny dočetl. Je to nejlepší věc, co jsem za poslední roky četl.“²⁹ V souladu s tímto svým novým přístupem píše v letech 1979 až 1980 *Český snář*³⁰ jako výpověď z krize: píše pouze, aby

27 Vaculík se zmínil až euforicky: „Já teprve ted' zareaguju na Tvůj poslední dar: mně věnovanou úvahu o Bachovi: Mně se to velice moc líbí, človče, Ty umíš psát o hudbě, ještě jsem nic takového nečetl [...]“. Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečíkovi, 25. 11. 1974. In: *Poco rubato V*, s. 54.

28 Ludvík Vaculík užívá původního názvu rukopisu Václava Černého *Křik koruny české*, který v roce 1992 převzalo nakladatelství Atlantis. Naproti tomu publikovalo nakladatelství Sixty-Eight Publishers v roce 1977 Černého paměti pod změněným názvem *Pláč koruny české*. Srov. Václav Černý, *Křik koruny české. Paměti 1938–1945*, Brno 1992, s. 4, Ediční poznámka Nory Obrtelové.

29 Ludvík Vaculík Ivanu Kadlečíkovi, 28. 1. 1975. In: *Poco rubato V*, s. 56.

30 Vaculík ho vydal v Edici Petlice v roce 1980.

ukázal, proč už není schopen dále psát. Vaculík svým autentickým svědectvím rozvířil klidné hladiny české literatury a autorů z okruhu disentu. Použitím formy deníku se stává Vaculík pokračovatelem tradice, která byla v novější české literatuře založena Jakubem Demlem a která je oživena vždy tehdy, pokud se literární autoři pohybují na okraji společnosti téměř jako její vydědenci.³¹

Autentickým žánrům, jako jsou deníkové zápisy, dopis, literární úvaha, esej a skica, dává přednost také Kadlečík,³² který nahlíží na psaní jako na existenciální nutnost. Jak v korespondenci *Poco Rubato*, tak v knize *Lunenie* zdůrazňuje Kadlečík zmíněnou funkci literatury: „Autentické písanie znamená vydat' sa napospas, a to je príkra zvrhlosť, ušľachtilá perverzita, statočnejšia než krivajúce prikrytie sa plášťikom a nulkou podprsenkou s lievikmi z hmoty umelej.“³³ „Viem, že poriadneho a rozumného človeka písanie nebaví, ale písať sa musí, či chceme alebo nie, má to zmysel.“³⁴ „Ak vieme, že spisovateľ'ov problém je predovšetkým existenciálny, že vždy žije na krajnej strane a hrane Bytia, potom nijaké totality ani víťazné novembere a listopády nehrajú až takú veľkú úlohu, ako by sa zdalo na prvý pohľad. Vždy sa treba aspoň pokúšať' jestvovať' naplno,

31 Po Jakubu Demlovi to byli v české literatuře především Jiří Kolář a Jan Hanč, kteří chápali psaní jako kontinuální deník. Deníky psali sice i Jan Zábrana nebo Ivan Diviš, stavěli je však mimo své básnické dílo. Koncem 70. let došlo k oživení autentické tvorby; kromě Vaculíka patří do tohoto proudu literatury například Ivan Klíma, Milan Šimečka a Dominik Tatarka, ale třeba i Zdeněk Kožmín se svými *Strukturami*. Jejich svérázná reflexivita a filozofičnost jsou blízké Kadlečíkovým esejím a úvahám. Srov. též Lubomír Machala, *Slovenská exilová a samizdatová literatúra*. In: *Česká a slovenská literatúra v exilu a samizdatu. Informatorium pro učitele, studenty i laiky*, vyd. Lubomír Machala, Olomouc 1991, s. 152.

32 Literární dílo Ivana Kadlečíka objímá všechny zmíněné žánry a skládá se z následujících titulů: *Rapsódie a miniatúry* (Edice Petlice, Praha 1981), *Dvanásť* (Edice Petlice, Praha 1989), *Vlastný hororoskop* (Slovenský spisovateľ', Bratislava 1991), *Epištoly* (Archa, Bratislava 1992), *Lunenie* (Fragment, Bratislava 1993), *Srdce sa voláň* (Malé vydavateľ'stvo poézie, Námestovo 1994), *Poco rubato* (Fragment, Bratislava 1994) a *Hlavalamy* (L.C.A., Levice 1995).

33 Ivan Kadlečík, *Lunenie*, Bratislava 1993, s. 45.

34 Ivan Kadlečík Ludvíku Vaculíkovi, 10. 2. 1975. In: *Poco rubato V*, s. 57.

autenticky, aktívne a tvorivo. Nedištancujem sa od svojho života, mám ho rád, aj jeho hriechy.“³⁵

K druhej rovině: Vaculíkuv *Český snář* dal mírou své sebereflexe a svým osobním zbarvením nový impulz české a slovenské literaturě a ovlivnil mnohé autory, mezi něž patří též Kadlečík, který ve svém díle *Lunenie* zaznamenal: „Písať možno len v prvej gramatickej osobe: ostatné všetko je podvod lepkavý.“³⁶ Kromě pocitu izolace jsou ostatními tématy zejména hledání vlastního místa ve společnosti, otázka 'pravdivosti' a 'statečnosti' a vysledování svého vlastního 'JÁ' podle toho, jakým způsobem se odráží ve vnějším světě: „Aj ja sa v živote všelijako vrátím, aby som našiel svoje jadro.“³⁷ V anketě časopisu *Fragment* odpovídá Kadlečík na otázku „Čím sa zaoberáte najradšej?“ – „Vlastným bytím“, na otázku „Kým by ste chceli byť?“ – „Slovenským spisovateľom“, na otázku „Keby ste neboli tým, čím ste, aké povolanie by ste si rád zvolili?“ – „Rád by som do hory nosil Nobelovu cenu za literatúru,“ na otázku „Čo je pre vás najvyššou strasťou?“ – „Ja“ a na otázku „Váš hrdina?“ – „Ježiš Kristus.“³⁸

Politické okolnosti dostávaly určitým způsobem všechny disidenty, kteří kladli odpor lidské společnosti z lidského přesvědčení, do role obětí. Vaculík a Kadlečík se s touto úlohou identifikovali značnou měrou a z psychologického hlediska si tím vytvářeli jakousi berličku, která jim pomohla překonávat bezútěšnou realitu. V tomto ohledu je Kadlečíkovým vzorem Kristovo utrpení: „[...] ako človeka, veľmi ľudského a úbohého, a to je asi to pravé a správne, lebo hrdinov a bohov a bôžikov máme všetci plné zuby a to napokon ani nemôže byť človekovým ideálom či vzorom; tým môže byť len takýto človek Kristus: slabý, múdry a čistý a pravdivý.“³⁹

K třetí rovině: Jak u Vaculíka, tak u Kadlečíka je evidentní spojitost otázek estetiky s otázkami etickými a metafyzickými. Oba dva nehledají v literatuře pouze sama sebe, avšak též obec-

35 Ivan Kadlečík, *Lunenie*, Bratislava 1993, s. 74.

36 Ivan Kadlečík, *Lunenie*, Bratislava 1993, s. 6.

37 Ivan Kadlečík, *Lunenie*, Bratislava 1993, s. 54.

38 Ivan Kadlečík, *Lunenie*, Bratislava 1993, s. 20–22.

39 Ivan Kadlečík Ludvíku Vaculíkovi, 20. 5. 1974. In: *Poco rubato IV*, s. 93.

ně platné pravdy a závazné hodnoty, jejichž existenci považují za možnou a nutnou. Tato tendence je patrnější u Kadlečika, jehož jazyk je archaičtější a patetičtější a který užívá hravých, pohádkových a biblických obrazů, zatímco Vaculík se vyjadřuje přesným a vybroušeným jazykem. U mnoha zřetězených asociací a slovních hříček se Kadlečik nechává vést libozvučností a jejich etymologickým významem a rétorickým prostředkům podřizuje sémantický význam. Oproti tomu Vaculík vychází z myšlenky a vyhýbá se jazykovým nahodilostem. V konkrétním převodu do literárního jazyka jsou tedy mezi Vaculíkem a Kadlečikem patrné výrazné rozdíly.

Nakonec je nutno objasnit název tohoto příspěvku, '*Lunenie* jako slovenské snění', který vznikl z uvažování o Kadlečikově díle *Lunenie*. Tato kniha popisuje poslední rok společného československého státu a je pokračovatelem tradice deníkové literatury, a tedy i *Českého snáře*. V novotvaru '*lunenie*' se skrývá měsíc, probouzení noci, náměsíčnost a snění, o kterém se přímo hovoří v *Českém snáři*. I když *Lunenie* vzniklo po roce 1989, přesto je stejně jako *Český snář* výrazem krize: Kadlečik popisuje nesplněná očekávání vkládaná v mladou demokracii, rozpad disidentského hnutí, obtíže spojené s vyrovnáváním se s veřejným uznáním a při konfrontaci s úspěchem, popisuje starosti spojené se stárnutím a zabývá se smrtí, zabývá se však též otázkou odpovědnosti spisovatele v současných podmínkách.

Lunenie je možno číst jako labutí píseň společného československého státu, jehož rozpad vnímá Kadlečik jako ztrátu: „Za svoju vlasť považujem Československo, rodisko moje.“⁴⁰ Taktéž Vaculík v jednom dopise ujišťuje, že pro něj osobně rozdělení neplatí: „Pro mne prostě předělu nebude! A myslím si, ne sám, že faktickou prací se politické hranice překročí. Máme nač srat'. Nebylo to tak vždycky?“⁴¹ Kadlečik srovnává Čechy a Slováky se dvěma rozdílnými dcerami Macochy, vlastní dcerou Holenou a nevlastní dcerou Marušou.⁴² Vyznává se ze sympatií k Maru-

40 Ivan Kadlečik, *Lunenie*, Bratislava 1993, s. 91.

41 Ludvík Vaculík v dopisu Ivanu Kadlečikovi. In: Ivan Kadlečik, *Lunenie*, Bratislava 1993, s. 95.

42 „[...] roku 1970 macocha a Holena vyhnali Marušku zbierat' fialky a jahody a iné kompóty, postretla ona v hore dobrých ľudkov božích. [...] Maruška

še, a její příběh, který se jako pohádka táhne od počátku až do konce dílem *Lunenie*, má stejně jako všechny pohádky dobrý konec: „Tamvon ani duše, len hviezdy sa ligocú po prestálom víchre. Zem sa svieti novým snehom a strechy praskajú od zimy. Na druhý deň čaká s raňajkami i s obedom, ale nedočká sa viac ani Holeny, ani Macochy. Obe v hore zamrzli. Maruške zostala po nich chýžka, aj kravička, aj záhradka, aj pole a lúčky okolo domu. Kým sa otvorila jar, našiel sa k tomu aj hospodár, šuhaj driečny. Priženil sa k Maruške a dobre im bolo obom pri pokoji. Pokoj a láska sú nadovšetko.“⁴³ Budoucnost Slovenska vidí Kadlečík v roce 1992 optimisticky. Motem jeho dalšího vývoje se má podle něho stát citát z Nietzscheho: „Překonat slabost, v tom je všecko.“⁴⁴

Přátelství mezi Vaculíkem a Kadlečíkem rozhodně nové hranice překonává, a je tudíž o to větším důkazem, že osobní kontakty jsou vždy důležitější než státní příslušnost k té či oné zemi. Kadlečíkova díla však v současné době vycházejí ve slovenských vydavatelstvích. V úvodu citovaném ‘českém zahraničí’ vyšla jeho poslední kniha v roce 1992.

Literatura

Černý, Václav, *Křik koruny české. Paměti 1938–1945*, Brno 1992.

Kadlečík, Ivan, *Lunenie*, Bratislava 1993.

Machala, Lubomír, *Slovenská exilová a samizdatová literatura*. In: *Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu. Informatorium pro učitele, studenty i laiky*, vyd. Lubomír Machala, Olomouc 1991.

Poco rubato, vyd. Iva Kadlečíková. In: *Slovenské pohľady*, roč. 107, 1991, č. 6, s. 9–19 (*Poco rubato I*), roč. 107, 1991, č. 8, s. 29–39 (*Poco rubato II*), roč. 107, 1991, č. 10, s. 7–13 (*Poco rubato III*), roč. 107, 1991, č. 12, s. 90–100 (*Poco rubato IV*), roč. 108, 1992, č. 2, s. 49–57 (*Poco rubato V*), roč. 108, 1992, č. 4, s. 46–55 (*Poco rubato VI*), roč. 108, 1992, č. 6, s. 63–71 (*Poco rubato*

pastorkyňa (praotec bol Čech).“ Ivan Kadlečík, *Lunenie*, Bratislava 1993, s. 55.

43 Ivan Kadlečík, *Lunenie*, Bratislava 1993, s. 139.

44 Ivan Kadlečík, *Lunenie*, Bratislava 1993, s. 33.

VII), roč. 108, 1992, č. 8, s. 30–40 (*Poco rubato VIII*), roč. 108, 1992, č. 10, s. 131–138 (*Poco rubato IX*).

Slovenský literárny kalendár 1994, vyd. Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľ'ov, Bratislava 1993.